

USTAWA KONSTYTUCYJNA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

UCHWALONA PRZEZ SEJM
USTAWODAWCZY W WARSZAWIE

w dniu 17 marca 1921 r.

WSTĘP i OBJAŚNIENIA NAPISAŁ
Dr. TADEUSZ GLUZIŃSKI

NAKŁADEM ZWIĄZKU LUD.-NARODOWEGO
WARSZAWA, CHMIELNA 5, tel. 11-90

3

**DRUKOWANO NA MASZYNACH ROTACYJNYCH DRUK, LITERACKIEJ
WARSZAWA, NOWY-ŚWIAT 22.**

WSTĘP I OBJAŚNIENIA.

Dwuletnia walka w naszym Sejmie ustawodawczym o to, jak ma być urządzone nasze państwo, została wreszcie zakończona szczęśliwie uchwaleniem Konstytucji. Dnia 17 marca Sejm nasz po poskromieniu awantur lewicy obdarzył wreszcie Polskę Konstytucją, która ma pewne wady i błędy, ale w każdym razie w najważniejszych przepisach zgodna jest z temi żądaniami, jakie posłowie Związku ludowo-narodowego w trosce o dobro ojczyzny stawiali w Sejmie.

Związek ludowo-narodowy żądał, aby nasze młode państwo w urzędzeniach swoich, o których mówi Konstytucja, szukało dla siebie wzorów wśród tych mądrych narodów zachodnich, które niezaznały niewoli i mogły się swobodnie przez długie lata doskonalić w rządzeniu własnym państwem. Konstytucje Anglii, Francji i Stanów Zjednoczonych amerykańskich dały choćby dlatego już dowód, że są dobre, skoro te państwa przy tych swoich mądrych przepisach i urzędzeniach tak doskonale oparły się Niemcom i odniosły nad nimi zwycięstwo. Te państwa zachodnie, o których mowa, są to nowoczesne demokracje, czyli państwa, w których rządzą obywatele, ale w sposób wyraźnie opisany przez prawa i przepisy, gdzie dalej każdy obywatel może łatwo poznać swoje prawa i obowiązki i do przepisów się dostosować. Nowoczesna demokracja to takie urządzenie życia w państwie, że każdy obywatel jest wolnym naprawdę człowiekiem i rozumiejącym, że jego własny dobrobyt zależy od pomyślności całego narodu i całego państwa.

Związek ludowo-narodowy żądał, aby Konstytucja przyczyniła się swemi przepisami do stworzenia z Polski takiej właśnie nowoczesnej demokracji.

Drugi sposób urzędzenia Polski podali socjaliści, a za nimi szła cała lewica sejmowa, t. j. piastowcy, tugutowcy, narodowa partja robotnicza, stapińczycy oraz posłowie żydowscy. Socjaliści chcieli Polskę urządzić na swój sposób, a był on zbliżony do owego programu socjalistycznego, który zastosowany w życiu można oglądać w dzisiejszej bolszewickiej Rosji.

Tak więc, gdy Związek ludowo-narodowy obejrzał się za takimi urzędzeniami w państwie, które miały u siebie państwa zachodnie bardziej od nas wykształcone w rządach i bardziej oświecone, socjaliści zerkali na wschód do sowieckiej Rosji i chcieli Polskę urządzić tak, jak Trocki, Joffe i inni żydy urządzili ten ciemny rosyjski naród.

Na szczęście nie udały się ich zamysły, a zwyciężył w Sejmie zdrowy rozum i przywiązanie do ojczyzny. Konstytucja uchwalona przez Sejm mimo swych błędów sprawia, że Polska może śmiało stanąć w rzędzie nowoczesnych państw demokratycznych.

Skoro zaś Konstytucja, to zbiór przepisów o rządzeniu państwem i o prawach i obowiązkach obywateli, przeto każdy obywatel powinien ją znać nietylko z obowiązku, ale i z własnego interesu, bo nie da się wtedy w tych sprawach oszukać ludziom nieuczciwym, których niestety nigdzie nie brak.

Mądrego nikt nie wyprowadzi w pole.

Obecnie dla ułatwienia tym, którzy będą czytać te przepisy Konstytucji wydrukowane dalej, postaram się objaśnić rzeczy najważniejsze.

Państwo polskie jest republiką — a więc nie będzie miało króla, ale prezydenta, którego się będzie wybierało co jakiś czas z pośród obywateli według przepisów Konstytucji. Tugutowcy chcieli, żeby prezydent nazywał się naczelnikiem państwa, jak to jest u nas dzisiaj, ale oparła się temu większość Sejmu, boć nigdzie na świecie takiej nazwy nie znają.

W każdym nowoczesnym państwie demokratycznym różniamy władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądową. Władza ustawodawcza to są ci, którzy według Konstytucji mają moc ustanawiania praw, do których każdy obywatel ma się stosować.

Władza wykonawcza — to są ci ludzie i te urzędy, które mają wykonać te przepisy, ustanowione przez władzę ustawodawczą.

Władzę sądową, jak już z samej nazwy wynika, sprawują sądy.

O tych trzech władzach mówi nasza Konstytucja, o każdej z nich w osobnym rozdziale.

Moc ustanawiania prawa mają według naszej Konstytucji *Sejm i Senat*.

Sejm składa się z posłów obranych przez obywateli. Prawo głosowania mają w swych okręgach wyborczych wszyscy obywatele mężczyźni i kobiety, o ile ukończyli lat 21. Szczegółowe przepisy o wyborze tych posłów, czyli ordynację wyborczą, ma uchwalić jeszcze obecny Sejm.

Posłem może zostać każdy obywatel polski, bez względu na to, czy mieszka tam, gdzie kandyduje, o ile ukończył lat 25. Lewica chciała, żeby wystarczyło skończenie 21 lat a nawet 20 lat, ale to przecie było nierozumne, bo poseł musi mieć pewne doświadczenie i powagę, aby mógł brać udział w uchwalaniu praw, do których muszą się potem stosować wszyscy obywatele.

Wybory do Sejmu będą się odbywać co 5 lat, o ile Sejm wcześniej nie zostanie rozwiązany.

Sejm może się sam rozwiązać, jeżeli uchwali tak dwie trzecie posłów. Tak więc dwa razy tyle posłów musiałoby być

v

sować za rozwiązaniem Sejmu, niż przeciw rozwiązaniu, żeby Sejm sam się mógł rozwiązać.

Także Prezydent może rozwiązać Sejm, jeżeli zgodzi się na to $\frac{2}{3}$ wszystkich członków Senatu.

Razem z Sejmem rozwiązuje się zawsze i Senat. Po rozwiązaniu Sejmu następują więc nowe wybory do Sejmu i do Senatu.

Obrady Sejmu prowadzi Marszałek i jego zastępcy, a wybiera ich Sejm.

Każde prawo uchwalone przez Sejm według naszej Konstytucji idzie potem pod obrady Senatu. Jeżeli Senat do 30 dni temu prawu się nie sprzeciwi, to staje się ono już obowiązującym w państwie. Jeżeli Senat się sprzeciwi i uchwali jąkieś zmiany, to Sejm może się na te zmiany zgodzić, albo nie zgodzić. Skoro się zgodzi — to prawo zmienione przez Senat obowiązuje zaraz w państwie i nie trzeba go już powtórnie odsyłać do Senatu. Jeżeli zaś Sejm na zmiany uchwalone przez Senat nie zgodzi się większością $\frac{11}{20}$ głosów—to sprzeciwienie się Senatu jest bez skutku, a prawo obowiązuje tak, jak je uchwalil Sejm.

Senat składa się z obywateli, wybranych tak samo jak i Sejm przez wszystkich, z tą różnicą, że prawo głosowania przy wyborach do Senatu mają tylko ci, którzy ukończyli lat 30.

Do Senatu może zostać wybrany każdy obywatel, jeżeli skończył lat 40.

Tak oto Senat według naszej Konstytucji ma znacznie mniejsze znaczenie i mniejszy głos, niż we Francji, Anglii i amerykańskich Stanach Zjednoczonych. Tam bowiem, skoro Senat, czyli druga Izba, jakimus prawu się sprzeciwi—to Sejm, czyli, jak u nich mówią, pierwsza izba, nie ma już żadnego sposobu, aby swoją wolę przeprowadzić, u nas zaś wystarczy, aby w Sejmie ściśle określona większość $\frac{11}{20}$ uparła się przy swoim.

Przeciw temu, żeby u nas w Polsce był Senat, lewica nasza czyli socjaliści, tugutowcy zwani „Wyzwolenie“, narodowa partja robotnicza i piastowcy zrobili w Sejmie olbrzymią wrzawę. Krzyczeli, że Senat—to rządy panów, a niewola chłopa i robotnika, opowiadali, że Senat wprowadzi pańszczyznę i różne inne głupstwa.

Bardzo mocno lewicy w tem pomagali posłowie żydowscy, różne Grünbaumi, Hirschorny i inni.

Zgorszył się cały kraj widząc, jak to sobie posłowie lewicy razem zydami urządzają karczmę z naszego Sejmu, jak tupią, gwiżdżą i grają na trąbach. Nie dbali o to, że na Górnym Śląsku Niemcy natrzęsali się z nas ze śmiechem i w ten sposób odmawiali ludność od głosowania za Polską. Dopiero 16 marca, gdy zobaczyli, że nasz Sejm dzisiejszy nie da się krzykiem zastraszyć, uciehli i ustąpili wobec większości Sejmowi

Warto się zastanowić poco w Polsce Senat jest potrzebny i dlaczego zwalczała go lewica?

Wszystkie kraje oświecone mają u siebie taki Senat i ma on większy głos, niż u nas. Mają więc Senat Stany Zjednoczone amerykańskie, Francja, Anglja, Włochy i wiele innych państw. Któżby twierdził, że w tych krajach obywatel nie jest wolnym człowiekiem i swobodnym, któżby śmiał pleść głupstwa, że tam rządzą panowie? A u nas takie brednie, że Senat — to rządy panów, prawi się ludziom i znajduje się nawet takich, którzy temu wierzą.

Zastanówmy się.

Nasz Senat składa się z członków, wybranych przez wszystkich obywateli, którzy już skończyli 30 lat. Ponieważ znaczną większość w Polsce stanowią włościanie i robotnicy, więc oni wybiorą znaczną większość tego Senatu.

A oprócz tego jeszcze, jak mówiłem poprzednio, mała większość w Sejmie wystarczy, aby wola Sejmu ostała się jako prawo przeciw woli Senatu.

Jak można tak kpić z ludzi i wmawiać, że Senat w Polsce — to rządy panów? Toć przecie oczywista zła wola i liczenie na niezastanowienie się tego, komu się takie głupstwo wmawia.

Co ma robić Senat?

Zadaniem jego jest przepatrzyć te sprawy, czyli prawa, które uchwalil Sejm. Sam od siebie nie może on uchwalić nic, tak bowiem przepisuje nasza Konstytucja.

Sami wiecie, ile nasz Sejm obecny uchwalil ustaw, których nikt nie przestrzega, bo wymyślone źle i nieumiejętnie. Były nawet wypadki, że nasz Sejm obecny sam uchwalał, że przez niego niedawno postanowione ustawy nieobowiązują. Przypomnę naprzykład ustawę, według której miało się stemplować w Polsce wszystkie korony austryjackie, ruble rosyjskie i marki niemieckie, wymienić te pieniądze na marki polskie i od każdego obywatela ściągnąć przy tem część jego majątku na przymusową pożyczkę.

I ten sam Sejm wobec trudności wykonania tej ustawy zniósł ją.

Przypomnę ustawę o przymusowem wydzierżawianiu odłogów na rok jeden, co następnie potrzeba było zmienić na lat cztery, dalej częste zmiany w ustawach aprowizacyjnych

W taki sposób obywatele łatwo sobie mogą mniemać, że ustawy sejmowe jedna i druga podobnie są nierozważnie pomyslane, jak te, o których mówiłem tu dla przykładu, i nie szanują przepisów. Boć niemądrych przepisów nikt nie szanuje, tak jak nikt nie posłucha wołania głupiego człowieka.

A jaka na to jest rada?

Oto właśnie Senat, czyli tacy ludzie wybrani przez obywateli starszych, a więc rozważnych, którzyby troszczyli się o to, by Sejm nie ustanawiał niemądrych praw. Dlaczego nikt w Polsce nie zgodziłby się na to, żeby od wyroku sądu

nie było apelacji? Boć każdy wie, że sędzia może się omylić i wydać wyrok niesprawiedliwy, a apelacja jest od tego, żeby strzegła od omyłek.

Tak samo ma się rzecz z Sejmem i Senatem. Senat na to jest potrzebny, ażeby Sejm nie robił omyłek i nie ustanawiał praw niemądrych, albo niemożliwych do wykonania. Jeżeli zaś Sejm na uczynioną mu przez Senat uwagę, że prawo jest niedobre, uprze się po zastanowieniu przy swoim i większością niedużą ^{11/20}, odrzuci uchwałę Senatu, to wola Sejmu rozstrzyga. Ale wtedy można już mieć przekonanie, że skoro Sejm przeciw woli Senatu postanowił, to pewnie zastanowił się poprzednie i ma słuszność. Jak nieraz w życiu się zdarza, że ktoś powziął jakieś niemądre postanowienie i dopiero, gdy mu ktoś drugi zwrócił uwagę, że głupio postanowił, widzi nierozsądek swój w tej sprawie, tak samo dzieje się często i w rządzeniu państwem.

Ale lewicy naszej właśnie podobało się, żeby u nas w Polsce nie było szanowania praw i przepisów i żeby nikt z rządów w państwie nie był zadowolony. Wszak im więcej ludzie są niezadowoleni i im więcej lekceważą sobie przepisy w państwie, tem skłonniejsi są do posłuchu dla tych, którzy jedynają sobie ich współzuciem i pochlebstwem, a mają złe zamiary. Już to niedarmo przez cały czas w sprawach tych żydzi w Sejmie szli razem z całą lewicą i razem przeszkadzali uchwaleniu tej Konstytucji.

Ludowcy z pod znaku „Piasta“, czyli piastowcy albo witosowcy z początku sami chcieli Senatu. Pisali o potrzebie Senatu w swoim piśmie „Piast“, a ich wódz, obecny prezydent ministrów Witos sam na zjeździe swego stronnictwa w Tarnowie w Małopolsce przemawiał za tem, żeby w Polsce był Senat. Tak samo tugutowcy, czyli ludowcy zwani „wyzwolenie“ z początku chcieli Senatu, tylko pragnęli go nazwać inaczej, a mianowicie „Straż Praw“.

Socjaliści wymyślili swój rodzaj Senatu i nazwali go „Izbą Pracy“. Jedni żydzi nie chcieli w Polsce Senatu i udało im się narzucić swą wolę wśród całej lewicy.

Boć żydom jest po myśli, żeby Polska rządziła się źle i była łatwym żerem dla żydowskiej chciwości.

I tak trudno powiedzieć, czy z rozwagą, czy też nierozważnie, wszystkie stronnictwa lewicy poszły za wolą żydów. Bo naprawdę oni jedni od początku nie chcieli w Polsce Senatu, a uśmiechały im się rządy sowietów, jak w Rosji, gdzie w ogólnym zamęcie prawem jest rozkaz żydowski.

I właśnie dlatego, że cała nasza lewica z początku chciała Senatu, boć rozumiała jego potrzebę, a potem dała posłuch żydom, dla tej nieszczerości swojej musiała kłamać wśród ludzi i opowiadać różne głupstwa o Senacie, jak to, że będą to rządy panów i że Sejm wprowadzi pańszczyznę.

Już tak jest na świecie, że kto raz popełni nieszczerłość, ten musi kłamać dalej.

A najlepszym świadectwem tego kłamstwa i nieszczerości jest to, że piastowcy i narodowa partja robotnicza w ostatnim dniu głosowali za całą Konstytucją, a więc i za Senatem. A imieniem posłów socjalistycznych poseł Niedziałkowski, przed samem ostatniem głosowaniem powiedział te słowa:

„Uważamy za swój obowiązek stwierdzić, że z dniem uchwalenia Konstytucji, Polska staje w rzędzie nowożytnych państw demokratycznych, uzyskuje bowiem szereg rzeczy, o które proletariat innych krajów walczył nieraz krwawo przez lat dziesiątki“.

A dalej powiada w swej mowie:

„Będziemy nadal walczyli o nieuwzględnione w tej Konstytucji postulaty (czyli żądania) nasze: jednoizbowość (czyli zniesienie Senatu), Izbę pracy, rozdział Kościoła od państwa, świecką szkołę (właściwie o zniesienie religji w szkole). W tych formach widzimy drogę do nowego ustroju społecznego, do socjalizmu“.

A więc po to cała lewica trąbiła, tupiała i gwizdała w Sejmie, ażeby potem głosować za Konstytucją razem z Senatem, jak to uczynili piastowcy i narodowa partja robotnicza, albo żeby potem przyznać, jak poseł Niedziałkowski w imieniu socjalistów, że Konstytucja nasza jest bardzo demokratyczna!

Ale jeszcze jedno przyznali socjaliści przez usta posła Niedziałkowskiego. Oto jednoizbowość czyli zniesienie Senatu ma zaprowadzić Polskę do socjalizmu, czyli do takich stosunków, jakie wprowadzili w Rosji bolszewicy. Chcą oni tedy znieść wolność i swobodę człowieka, oddać państwu własność wszelką i jak to oni mówią socjalizować wszystko, a Senat im w tem przeszkadza, bo nie pozwala Sejmowi uchylać praw bez zastanowienia i szerzyć w ten sposób niezadowolonia wśród obywateli. Boć tak, jak w Rosji, tak też i wszędzie socjaliści mają głos tylko wtedy, gdy wielu jest ludzi niezadowolonych ze złego bytu. A za pomocą socjalistów, tak samo jak w Rosji, do władzy dochodzą żydzi, boć oni wymyślili socjalizm i ich interesom on służy.

Tyle powiemy o naszej władzy ustawodawczej, czyli o Sejmie i Senacie. Ustawy uchwalone przez tę władzę ustawodawczą ma wykonywać władza wykonawcza. Na czele władz wykonawczych stać będzie Prezydent. W razie śmierci Prezydenta lub innej przeszkody w spełnianiu urzędu zastępować go będzie Marszałek Sejmu.

Prezydenta wybierać będzie Sejm i Senat razem na wspólnem posiedzeniu, czyli Zgromadzenie narodowe. Wybór na Prezydenta będzie ważny na siedem lat.

Władzę swoją sprawiać będzie Prezydent za pomocą ministrów i urzędników. Każde zarządzenie Prezydenta musi być podpisane przez prezydenta ministrów i właściwego ministra. Tak więc na własną odpowiedzialność Prezydent nie może wydać żadnego rozkazu, ani nie zakazać, bo za każde jego zarządzenie odpowiada przed Sejmem prezydent ministrów i ten minister, który razem z Prezydentem podpisał

Prezydent według uchwalonej Konstytucji, gdyby wybuchła wojna mianuje naczelnego wodza armji na wniosek Rady Ministrów, ale sam nie może zostać naczelnym wodzem.

Ministrowie za całe swoje urzędowanie będą odpowiedzialni przed Sejmem tak, że na żądanie Sejmu minister albo nawet wszyscy ministrowie, czyli cały gabinet musi ustąpić z urzędu.

Konstytucja nasza postanawia, że rządy wewnątrz państwa będą w dużej mierze wykonywane przez samorząd wojewódzki i powiatowy, a więc sprzeciwia się temu, ażeby sprawami miejscowemi województw, powiatów i gmin zarządzano wprost z Warszawy.

Oto są najważniejsze przepisy naszej Konstytucji o władzy wykonawczej. Postanowienia te właśnie są we wszystkim prawie zwycięstwem żądań Związku Ludowo-narodowego uchwalonych w całym kraju na tysiącach wieców.

Nie udało się lewicy przeprowadzić swego i sprawić, by Prezydent był wybierany przez głosowanie powszechne obywateli i był naczelnym wodzem wojsk.

Głosowanie powszechne na Prezydenta miałoby przecie ten tylko skutek, że nie wybranoby najmądrzejszego, tylko takiego, coby się umiał najlepiej przypochlebić wyborcom. Trudno bowiem, aby każdy obywatel w Polsce naprawdę dobrze znał kandydata na Prezydenta i miał o nim swoje zdanie. Przy agitacji wyborczej zwolennicy jednego kandydata, jak to u nas często bywa, zwalczaliby drugiego kandydata niegodziwie i zawsze ten wybrany obejmowałby swoją godność wśród pogardy i nienawiści swoich przeciwników w całym kraju. Dlatego też głosowanie powszechne na prezydenta jest szkodliwe, bo Prezydent powinien obejmować swą godność w czci, a przynajmniej w spokojnej zgodzie całego kraju.

Jeżeli zaś Prezydenta wybierze Sejm i Senat, to walka o ten wybór nie rozniesie się po kraju i nie będzie tyle sposobności do poniżania kandydata przez przeciwników w oczach całego narodu.

Dlaczego zaś Prezydent nie powinien być naczelnym wodzem wojska? Boć wszyscy już mamy dosyć wojskowych rządów w Polsce.

Trudno jest znaleźć cywilnego człowieka, któryby umiał być wodzem wojska, a jeszcze trudniej wojskowego, któryby potrafił stać na czele cywilnego rządu w kraju i zapomnieć o swych wojskowych przyzwyczajeniach, tak szkodliwych w sprawach cywilnego rządu w kraju.

Władze wojskowe i cywilne w jednym ręku były tylko w cesarskich Niemczech, Austrii i Rosji.

Doświadczenia takie w Polsce w ostatnich paru latach, gdzie Naczelnikiem Państwa i Naczelnym Wodzem jest p. J. Piłsudski, przemawia przeciw łączeniu władzy cywilnej i wojskowej w jednym ręku. Przypomnę wydanie na Wielkanoc 1919 r., sprzecznej z interesem Polski, odezwyp przez Naczelnego Wodza, no zajeciu Wilna, w której się mówiło o utworzeniu

Wielkiego Księstwa Litewskiego, a nie połączeniu polskiej ziemi wileńskiej z Polską. Polska długo będzie płacić z powodu niepotrzebnego sojuszu z Petlurą i nieszczęsnej wyprawy kijowskiej zawinionych przez rządy wojskowe.

Na szczęście znalazła się w Sejmie większość dla takiego zapatrywania na sprawę i Prezydent nie będzie mógł w sobie łączyć władzy cywilnej i wojskowej.

W jednym tylko lewica przeprowadziła swoją wolę. Nie dopuściła do tego, by Sejm uchwalił przepis, że Prezydent musi być Polakiem i Katolikiem.

Ale nie ma się czem martwić. Cały naród nasz nie dopuściłby do tego, by Prezydentem wybrano nie Polaka i nie chrześcijanina, a zresztą przysięga, przepisana w Konstytucji dla Prezydenta, którą musi złożyć, jest taka, jaką może złożyć tylko chrześcijanin.

Według Konstytucji władzę sądowniczą będą sprawować sądy. Najważniejszym tutaj przepisem jest ten, który postanawia, że sędziowie za swoje wyroki nie mogą być karani przez przełożonych swoich. Zabezpiecza to niezawisłość sędziów i daje pewność, że sędziowie będą wydawali wyroki zgodnie ze swem sumieniem.

Poza przepisami o władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowej mówi jeszcze Konstytucja nasza o obowiązkach i prawach obywateli.

Obywatel ma obowiązek być wiernym ojczyźnie, szanować Konstytucję i inne prawa, służyć w wojsku, płacić podatki i dbać o wychowanie swych dzieci na porządnym obywateli.

Za to ma prawo do równości z wszystkimi innymi wobec prawa, do wolności osobistej, do własności, którą posiada lub nabywa, do swobodnego zmieniania miejsca zamieszkania i do wyjazdu z państwa i tak dalej.

Ta część Konstytucji mówi także o religji katolickiej i jej stosunku do państwa.

Związek ludowo-narodowy żądał w Sejmie, aby był wyraźny przepis, że religja rzymsko-katolicka zajmuje w Polsce naczelne stanowisko. Na to żyd Grünbaum postawił poprawkę, że „zajmuje naczelne stanowisko wśród równouprawnionych religji“. Były to oczywiste drwiny, bo skoro religje są równouprawnione, czyli mają równe prawa — to nie może być mowy o naczelnem stanowisku religji rzymsko-katolickiej.

Poprawka owego Grünbauma upadłaby w Sejmie, gdzie przeciw większości mają katolicy, gdyby nie zachowanie się piastowców, czyli witosowców.

Postawili oni wniosek, żeby ten przepis Konstytucji brzmiał tak: „wyznanie rzymsko-katolickie zajmuje w Polsce naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań“. Przewodniczący wówczas w Sejmie wicemarszałek Osiecki (Piastowiec) zamiast najpierw dać pod głosowanie wcześniejszą poprawkę żydowską, kazał Sejmowi głosować poprawkę witosowców i takim chytrym sposobem poprawka witosow-

ców została uchwaloną trzema głosami większości. Boć wierzę, że gdyby witosowcy się spotrzegli, że tak usłuchali żydów, to by choć część ich nie głosowała za tą poprawką.

Po głosowaniu wstał poseł Grünbaum i oświadczył, że zrzeka się już swojej poprawki, bo poprawka witosowców to jeszcze więcej, niż on żądał, tylko różni się tem, że postawili ją chłopci polscy i chrześcijanie, a więc została ochrzczona.

Dlaczego poprawka witosowców, uchwalona przez Sejm, to jeszcze więcej, niż żądał Grünbaum? Bo słowo „wyznanie“ oznacza coś znacznie mniej, niż religja, coś znacznie mniejszego.

Jak ktoś religję rzymsko-katolicką nazywa wyznaniem rzymsko-katolickiem to jest tak, jakby naprzykład Polskę zamiast państwem nazwał państwkiem. Mieści się w tem słowie pewne lekceważenie, wstawione do Konstytucji głosami piastowców i tugutowców, a więc niestety za wolą części polskich chłopów. Pakazuje ten wypadek, jak daleko wśród polskiego ludu poszło głupie zaślepienie i żydowskie wpływy.

W zakończeniu zawiera Konstytucja postanowienie o tem, jak kiedyś, gdyby się okazała potrzeba, można będzie zmienić przepisy uchwalone teraz w Konstytucji. Lewicy całej wadzi bardzo, że w Polsce ma być Senat, że Prezydent nie będzie naczelnym wodzem, że nauka religji będzie w szkołach obowiązkowa. Dlatego uchwalono, że następny Sejm po tym, który niedługo wybierzemy, t. j. najwcześniej w szóstym roku po wybraniu nowego Sejmu, będzie miał prawo zmienić Konstytucję większością $\frac{2}{3}$ głosów. Tak więc gdyby głosowało 500 posłów, to 300 musiałoby głosować za tem, żeby Konstytucję zmienić, a 200 się sprzeciwić, bo tylko taka większość wystarczyłaby do zmiany przepisów uchwalonych przez Sejm obecny.

Ale wszyscy ludzie w Polsce myślący narodowo są spokojni, że przez te kilka lat, nim będzie wolno zmienić Konstytucję, ludzie w Polsce tak dojrzeją do rządzenia własnem państwem, że jeszcze mniej ludzi, niż dzisiaj, będzie dawało posłuch krzykom socjalistów i ich przyjaciół, którymi po cichu na zgubę naszej wolności kierują żydzi.

I wtedy dopiero będziemy narodem oświeconym, a więc prawdziwie demokratycznym, a żydzi będą musieli nas opuścić i poszukać sobie innego narodu, z którego pracy mogliby korzystać dla własnego dobrobytu.

Tadeusz Gluziński.

Ustawa Konstytucyjna Rzeczypospolitej Polskiej.

W imię Boga Wszchemogącego!

My, Naród Polski, dziękując Opatrzności za wyzwolenie nas z półtorawiekowej niewoli, wspominając z wdzięcznością męstwo i wytrwałość ofiarnej walki pokoleń, które najlepsze wysiłki swoje sprawie niepodległości bez przerwy poświęcały, nawiązując do świetnej tradycji wiekopomnej Konstytucji 3-go Maja — dobro całej, zjednoczonej i niepodległej Matki-Ojczyzny, mając na oku, a pragnąc Jej byt niepodległy, potęgę i bezpieczeństwo oraz ład społeczny utwierdzić na wiekuistych zasadach prawa i wolności pragnąc zarazem zapewnić rozwój wszystkich Jej sił moralnych i materialnych dla dobra całej, odradzającej się ludzkości, wszystkim obywatelom Rzeczypospolitej równość, a pracy poszanowanie, należne prawa i szczególną opiekę Państwa zabezpieczyć—tę oto Ustawę Konstytucyjną na Sejmie Ustawodawczym Rzeczypospolitej Polski uchwalamy i stanowimy.

ROZDZIAŁ I RZECZPOSPOLITA.

ARTYKUŁ 1.

Państwo Polskie jest Rzeczpospolitą.

ARTYKUŁ 2.

Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu. Organami Narodu w zakresie ustawodawstwa są Sejm i Senat, w zakresie władzy wykonawczej — Prezydent Rzeczypospolitej łącznie z odpowiedzialnymi ministrami, w zakresie wymiaru sprawiedliwości — niezawisłe sądy.

ROZDZIAŁ II

WŁADZA USTAWODAWCZA.

ARTYKUŁ 3.

Zakres ustawodawstwa państwowego obejmuje stanowienie wszelkich praw publicznych i prywatnych i sposobu ich wykonania.

Niema ustawy bez zgody Sejmu, wyrażonej w sposób, regulaminowo ustalony.

Ustawa uchwalona przez Sejm zyskuje moc obowiązującą w czasie, przez nią samą określonym.

Rzeczpospolita Polska, opierając swój ustrój na zasadzie szerokiego samorządu terytorjalnego, przekaże przedstawicielstwu tego samorządu właściwy zakres ustawodawstwa, zwłaszcza z dziedziny administracji, kultury i gospodarstwa, który zostanie bliżej określony ustawami państwowymi.

Rozporządzenia władzy, z których wynikają prawa lub obowiązki obywateli, mają moc obowiązującą tylko wtedy, gdy zostały wydane z upoważnienia ustawy i z powołaniem się na nią.

ARTYKUŁ 4.

Ustawa państwowa ustala corocznie budżet Państwa na rok następny.

ARTYKUŁ 5.

Ustalenie stanu liczebnego wojska i zezwalanie na coroczny pobór rekruta może nastąpić jedynie w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 6.

Zaciągnięcie pożyczki państwowej, zbycie, zamiana i obciążenie nieruchomości państwowego, nałożenie po-

datków i opłat publicznych, ustanowienie cel i monopolów, ustalenie systemu monetarnego, jakoteż przyjęcie gwarancji finansowej przez Państwo — może nastąpić tylko na mocy ustawy.

ARTYKUŁ 7.

Rząd przedstawi corocznie zamknięcie rachunków państwowych do parlamentarnego zatwierdzenia.

ARTYKUŁ 8.

Sposób wykonania parlamentarnej kontroli nad długami Państwa określi oddzielna ustawa.

ARTYKUŁ 9.

Do kontroli całej administracji państwowej pod względem finansowym, badania zamknięć rachunków Państwa, przekładania corocznie Sejmowi wniosku o udzieleniu lub odmówieniu Rządowi absolutorjum — jest powołana Najwyższa Izba Kontroli, oparta na zasadzie kolegialności i niezależności sędziowskiej członków jej kolegjum, usuwalnych tylko uchwałą Sejmu, większością $\frac{2}{3}$ głosujących. Organizację Najwyższej Izby Kontroli i sposób jej działania określi szczegółowo osobna ustawa.

Prezes Najwyższej Izby Kontroli zajmuje stanowisko równorzędne ministrowi, nie wchodzi jednak w skład Rady Ministrów, a jest za sprawowanie tego urzędu i za podległych mu urzędników odpowiedzialnych bezpośrednio przed Sejmem.

ARTYKUŁ 10.

Prawo inicjatywy ustawodawczej przysługuje rządowi i Sejmowi. Wnioski i projekty ustaw, pociągające za sobą wydatki ze Skarbu Państwa, muszą podawać sposób ich zużycia i pokrycia.

ARTYKUŁ 11.

Sejm składa się z posłów, wybranych na lat pięć, licząc od dnia otwarcia Sejmu, w głosowaniu powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym i stosunkowym.

ARTYKUŁ 12.

Prawo wybierania ma każdy obywatel bez różnicy płci, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 21, używa w pełni praw cywilnych i zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od przedednia ogłoszenia wyborów w „Dzienniku Ustaw“. Prawo głosowania może być wykonywane tylko osobiście. Wojskowi w służbie czynnej nie mają prawa głosowania.

ARTYKUŁ 13.

Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania do Sejmu, nie wyjmując wojskowych w służbie czynnej, niezależnie od miejsca zamieszkania o ile ukończył lat 25.

ARTYKUŁ 14.

Nie mogą korzystać z prawa wyborczego obywatele, skazani za przestępstwa, które określi ordynacja wyborcza, jako

pociągające za sobą czasową lub stałą utratę prawa wybierania, wybieralności, a także piastowanie mandatu poselskiego.

ARTYKUŁ 15.

Państwowi urzędnicy administracyjni, skarbowi i sądowi nie mogą być wybierani w tych okręgach, w których pełnią swą służbę. Przepis ten nie dotyczy urzędników, pełniących swą służbę przy władzach centralnych.

ARTYKUŁ 16.

Pracownicy państwowi i samorządowi, z chwilą wyboru na posła, otrzymują na czas trwania mandatu poselskiego urlop. Lata, spędzone na wykonaniu mandatu poselskiego, liczą się do lat służby.

Przepis ten nie dotyczy ministrów, podsekretarzy stanu i profesorów wyższych uczelni.

ARTYKUŁ 17.

Poseł, powołany do płatnej służby państwowej, traci mandat; przepis ten nie dotyczy powołania na stanowisko ministrów podsekretarzy stanów i profesorów wyższych uczelni.

ARTYKUŁ 18.

Ordynacja wyborcza określi sposób wyboru posłów sejmowych.

ARTYKUŁ 19.

Sejm sprawdza ważność wyborów niezaprotestowanych. O ważności wyborów zaprotestowanych rozstrzyga Sąd Najwyższy.

ARTYKUŁ 20.

Posłowie są przedstawicielami całego narodu i nie są skrepowani żadnymi instrukcjami wyborców.

Posłowie składają na ręce Marszałka wobec Izby następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście, jako poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, wedle najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować wyłącznie dla dobra Państwa Polskiego, jako całości“.

ARTYKUŁ 21.

Posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności za swoją działalność w Sejmie, lub poza Sejmem, wchodzącą w zakres wykonania mandatu poselskiego, ani w czasie trwania mandatu, ani po jego wygaśnięciu. Za jego przemówienia i odezwania się, tudzież manifestacje w Sejmie, posłowie odpowiadają tylko przed Sejmem. Za naruszenie prawa osoby trzeciej, mogą być pociągnięci do odpowiedzialności sądowej, o ile władza sądowa uzyska na to zezwolenie Sejmu.

Postępowanie karno-sądowe, karno-administracyjne lub dyscyplinarne, wdrożone przeciwko posłowi przed uzyskaniem mandatu poselskiego, ulegnie na żądanie Sejmu zawieszeniu aż do wygaśnięcia mandatu.

Bieg przedawnienia przeciw posłowi w postępowaniu karnem ulega przerwie na czas trwania mandatu poselskiego.

Przez cały czas trwania mandatu, posłowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karno-sądowej, karno-administracyjnej i dyscyplinarnej, ani pozbawieni wolności bez zezwolenia Sejmu.

W wypadku schwywania posła na gorącym uczynku zbrodni pospolitej, jeżeli jego przytrzymanie jest niezbędne dla zabezpieczenia wymiaru sprawiedliwości, względnie dla unieszkodliwienia skutków przestępstwa, władza sądowa ma obowiązek bezwzględnego zawiadomienia o tem Marszałka Sejmu dla uzyskania zezwolenia Sejmu na areszt i dalsze postępowanie karne. Na żądanie Marszałka przytrzymany musi być niezwłocznie uwolniony.

ARTYKUŁ 22

Poseł nie może na swoje ani na obce imię kupować lub uzyskiwać dzierżaw dóbr państwowych, przyjmować dostaw publicznych i robót rządowych ani otrzymywać od Rządu koncesji lub innych korzyści osobistych.

Poseł nie może również otrzymywać od Rządu żadnych odznaczeń, z wyjątkiem wojskowych.

ARTYKUŁ 23.

Poseł nie może być redaktorem odpowiedzialnym.

ARTYKUŁ 24.

Posłowie otrzymują dyjety w wysokości, regulaminem określonej, i mają prawo bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacji dla podróży po całym obszarze Rzeczypospolitej.

ARTYKUŁ 25.

Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odraża i zamyka Sejm i Senat.

Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzecim wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną celem uchwalenia budżetu, stanu liczebnego i poboru wojska, oraz innych spraw bieżących.

Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uznania, a winien to uczynić na żądanie $\frac{1}{3}$ części ogółu posłów w ciągu dwóch tygodni.

Inne wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną określa Konstytucja.

Odroczenie wymaga zgody Sejmu, jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone, lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej, niż 30 dni.

Sejm, zwołany w październiku na sesję zwyczajną nie może być zamknięty przed uchwaleniem budżetu.

ARTYKUŁ 26.

Sejm może się rozwiązać mocą własnej uchwały, powziętej większością $\frac{2}{3}$ głosów przy obecności połowy ustawowej liczby posłów. Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm za zgodą $\frac{3}{5}$ ustawowej liczby członków Senatu.

Równocześnie w obu wypadkach z samego prawa rozwiązuje się Senat.

Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania, termin ich będzie oznaczony bądź w uchwale Sejmu, bądź w orędziu Prezydenta o rozwiązaniu Sejmu.

ARTYKUŁ 27.

Posłowie wykonywują swe prawa i obowiązki poselskie osobiście.

ARTYKUŁ 28.

Sejm wybiera ze swego grona Marszałka i jego zastępców sekretarzy i komisje.

Mandaty Marszałka i jego zastępców trwają po rozwiązaniu Sejmu aż do ukonstytuowania się nowego Sejmu.

ARTYKUŁ 29.

Sposób i porządek obrad sejmowych, rodzaj i ilość komisji, liczbę wice-marszałków i sekretarzy, prawa i obowiązki Marszałka — określa regulamin sejmowy.

Marszałek mianuje urzędników sejmowych, za których działania odpowiada przed Sejmem.

ARTYKUŁ 30.

Posiedzenia Sejmu są jawne. Na wniosek Marszałka, przedstawiciela Rządu lub 30 posłów może Sejm uchwalić tajność posiedzenia.

ARTYKUŁ 31.

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za zgodne z prawdą sprawozdania z jawnego posiedzenia Sejmu i Komisji sejmowej.

ARTYKUŁ 32.

Do prawomocności uchwał potrzebna jest zwykła większość głosów przy obecności przynajmniej $\frac{1}{3}$ części ogółu ustawowej liczby posłów, o ile inne przepisy Konstytucji nie zawierają odmiennych postanowień.

ARTYKUŁ 33.

Posłowie mają prawo zwracać się z interpelacjami do Rządu bądź do poszczególnych ministrów, w sposób regulaminem przepisany. Minister ma obowiązek udzielić odpowiedzi ustnie lub pisemnie w terminie nie dłuższym, niż 6 tygodni, albo w umotywowanem oświadczeniu usprawiedliwić brak rzeczowej odpowiedzi. Na żądanie interpelantów odpowiedź musi być Sejmowi zakomunikowana. Sejm może odpowiedź Rządu uczynić przedmiotem dyskusji i uchwały.

ARTYKUŁ 34.

Sejm może wylaniać i naznaczać dla zbadania poszczególnych spraw nadzwyczajne komisje z prawem przesłuchiwania stron intresowanych oraz wzywania świadków i rzeczoznawców. Zakres działania i uprawnień tych komisji uchwała Sejm.

ARTYKUŁ 35.

Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia. Jeżeli Senat nie podnie-

się w ciągu 30 dni od dnia doręczenia mu uchwalonego projektu ustawy żadnych przeciwko niemu zarzutów — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy. Na wniosek Senatu Prezydent Rzeczypospolitej może zarządzić ogłoszenie ustawy przed upływem 30 dni.

Jeżeli Senat postanowi projekt, uchwalony przez Sejm, zmienić lub odrzucić, powinien zapowiedzieć to Sejmowi w ciągu powyższych 30 dni a najdalej w ciągu następnych dni 30, zwrócić Sejmowi z proponowanymi zmianami.

Jeżeli Sejm zmiany, przez Senat proponowane uchwali zwykłą większością, albo odrzuci większością ^{11/20} głosujących — Prezydent Rzeczypospolitej zarządzi ogłoszenie ustawy w brzmieniu, ustalonym ponowną uchwałą Sejmu.

ARTYKUŁ 36.

Senat składa się z członków:

1) Wybranych przez poszczególne województwa w głosowaniu powszechnym, tajnym, bezpośrednim, równym stosunkowym. Każde województwo stanowi jeden okręg wyborczy, przyczem w stosunku do liczby mandatów sejmowych na ilość mieszkańców, liczba mandatów do Senatu wynosi $\frac{1}{4}$ część. Prawo wybierania ma każdy wyborca do Sejmu, który w dniu ogłoszenia wyborów ukończył lat 30 i w dniu tym zamieszkuje w okręgu wyborczym przynajmniej od roku; nie tracą jednak prawa wyborczego świeżo osiedli koloniści, którzy opuścili poprzednie miejsce zamieszkania, korzystając z reformy rolnej; również nie tracą tego prawa robotnicy, którzy zmienili miejsce pobytu wskutek zmiany miejsca pracy, oraz urzędnicy państwowi, przeniesieni służbowo. Prawo wybieralności ma każdy obywatel, posiadający prawo wybierania do Senatu, nie wyłączając wojskowych w służbie czynnej, o ile z dniem ogłoszenia wyborów ukończył lat 40.

Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy z kadencją sejmową.

Nikt nie może być jednocześnie członkiem Sejmu i Senatu.

ARTYKUŁ 37.

Postanowienia artykułów 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 stosują się odpowiednio także do Senatu, względnie jego członków.

ARTYKUŁ 38.

Żadna ustawa nie może stać w sprzeczności z niniejszą Konstytucją, ani naruszać jej postanowień.

ROZDZIAŁ III

WŁADZA WYKONAWCZA.

ARTYKUŁ 39.

Prezydenta Rzeczypospolitej wybierają na lat siedem bezwzględną większością głosów Sejm i Senat, połączony

w Zgromadzenie Narodowe. Zgromadzenie Narodowe zwołuje Prezydent Rzeczypospolitej w ostatnim kwartale siedmioletnia swego urzędowania.

Jeżeli zwołanie nie nastąpi na 30 dni przed upływem siedmioletnia, Sejm i Senat łączą się z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem.

ARTYKUŁ 40.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej nie może sprawować urzędu, oraz w razie opróżnienia urzędu, Prezydenta Rzeczypospolitej wskutek śmierci, zrzeczenia się lub innej przyczyny — zastępuje go Marszałek Sejmu.

ARTYKUŁ 41.

W razie opróżnienia urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Sejm i Senat łączą się natychmiast na zaproszenie Marszałka Sejmu i pod jego przewodnictwem — z samego prawa w Zgromadzenie Narodowe celem wyboru Prezydenta.

Gdyby Sejm był rozwiązany w chwili, gdy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej jest opróżniony, Marszałek Sejmu, zarządzi niezwłocznie nowe wybory do Sejmu i Senatu.

ARTYKUŁ 42.

Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej przez trzy miesiące nie sprawuje urzędu, Marszałek zwoła niezwłocznie Sejm i podda jego uchwale, czy urząd Prezydenta Rzeczypospolitej należy uznać za opróżniony.

Uchwała uznająca urząd za opróżniony, zapada większością $\frac{2}{3}$ głosów, w obecności przynajmniej połowy ustawowej, to jest ordynacją wyborczą ustalonej, liczby posłów.

ARTYKUŁ 43.

Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje władzę wykonawczą przez odpowiedzialnych przed Sejmem ministrów i podległych im urzędników.

Każdy urzędnik Rzeczypospolitej musi podlegać ministrowi, który za jego działania odpowiada przed Sejmem.

Nominacje urzędników kancelarji cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej kontrasygnuje Prezes Rady Ministrów i jest za ich działania odpowiedzialny przed Sejmem.

ARTYKUŁ 44.

Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje ustawy, wraz z odpowiednimi ministrami i zarządza ogłoszenie ich w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej“.

Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo, celem wykonania ustaw i z powołaniem się na upoważnienie ustawowe, wydać rozporządzenia wykonawcze, zarządzenia, rozkazy i zakazy i przeprowadzenie ich użyciem przymusu zapewnić.

Takież prawo w swoim zakresie działania mają ministrowie i władze im podległe.

Każdy akt rządowy Prezydenta Rzeczypospolitej wymaga dla swej ważności podpisu prezesa Rady Ministrów i właściwego ministra, którzy przez podpisanie aktu biorą zań odpowiedzialność.

ARTYKUŁ 45.

Prezydent Rzeczypospolitej mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów, na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów, a na wniosek Rady Ministrów obsadza urzędy cywilne i wojskowe, zastrzeżone w ustawach.

ARTYKUŁ 46.

Prezydent Rzeczypospolitej jest zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, nie może jednak sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny.

Naczelnego Wodza sił zbrojnych Państwa na wypadek wojny mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych, który za akty, związane z dowództwem w czasie wojny, jak i za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego — odpowiada przed Sejmem.

ARTYKUŁ 47.

Prawo darowania i złagodzenia kary, oraz darowania skutków zasądzenia karno-sądowego w poszczególnych wypadkach — przysługuje Prezydentowi Rzeczypospolitej.

Prezydent nie może stosować tego prawa do ministrów zasądzonych na skutek postawienia ich w stan oskarżenia przez Sejm.

Amnestja może być udzielona tylko w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 48.

Prezydent Rzeczypospolitej reprezentuje Państwo na zewnątrz, przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych państw obcych i wysyła przedstawicieli dyplomatycznych Państwa Polskiego do państw obcych.

ARTYKUŁ 49.

Prezydent Rzeczypospolitej zawiera umowy z innymi państwami i podaje je do wiadomości Sejmu.

Umowy handlowe i celne oraz umowy, które stale obciążają pod względem finansowym Państwo albo zawierają przepisy prawne, obowiązujące obywateli, albo też wprowadzają zmianę granic Państwa, a także przymierza — wymagają zgody Sejmu.

ARTYKUŁ 50.

Prezydent Rzeczypospolitej może wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za uprzednią zgodą Sejmu.

ARTYKUŁ 51.

Za czynności urzędowe Prezydent Rzeczypospolitej nie jest odpowiedzialny ani parlamentarnie, ani cywilnie.

Za zdradę kraju, pogwałcenie Konstytucji lub przestępstwa karne — Prezydent Rzeczypospolitej może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko przez Sejm uchwałą, pociągniętą większością $\frac{3}{5}$ głosów, przy obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów. Sprawę rozpatruje i wyrok wydaje Trybunał Stanu według postanowień osobnej ustawy. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia przed Trybunałem

Stanu — Prezydent Rzeczypospolitej jest zawieszony w urzędowaniu.

ARTYKUŁ 52.

Prezydent Rzeczypospolitej otrzymuje uposażenie według przepisów osobnej ustawy.

ARTYKUŁ 53.

Prezydent Rzeczypospolitej nie może piastować żadnego innego urzędu, ani należeć do składu Sejmu lub Senatu.

ARTYKUŁ 54.

„Przysięgam Bogu Wszchemogącemu, w Trójcy da przysięgę w Zgromadzeniu Narodowem następującej treści:

„Przysięgam Bogu Wszchemogącemu, w Trójcy Świętej Jedynemu, i ślubuję Tobie, Narodzie Polski, na urzędzie Prezydenta Rzeczypospolitej, który obejmuję: praw Rzeczypospolitej, a przedewszystkiem Ustawy Konstytucyjnej święcie przestrzegać i bronić; dobru powszechnemu Narodu ze wszystkich sił wiernie służyć; wszelkie zło i niebezpieczeństwo od Państwa czujnie odwracać; godności imienia polskiego strzedz niezachwianie; sprawiedliwość względem wszystkich bez różnicy obywateli za pierwszą sobie mieć cnotę; obowiązkom urzędu i służby poświęcić się niepodzielnie. Tak mi dopomóż Bóg i Święta Syna Jego męka. Amen.“

ARTYKUŁ 55.

Ministrowie tworzą Radę Ministrów pod przewodnictwem przesa Rady Ministrów.

ARTYKUŁ 56.

Rada Ministrów ponosi solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlametarną za ogólny kierunek działalności Rządu.

Pozatem ponoszą ją ministrowie oddzielnie, każdy w swoim zakresie, za działalność w urzędzie a to zarówno za zgodność tej działalności z Konstytucją i innymi ustawami Państwa, za działanie podległych organów administracyjnych, jak i za kierunek swej polityki.

ARTYKUŁ 57.

W tymże samym zakresie obowiązują ministrów solidarna i indywidualna odpowiedzialność za akty rządowe Prezydenta Rzeczypospolitej.

ARTYKUŁ 58.

Do odpowiedzialności parlamentarnej pociąga ministrów Sejm zwyczajną większością. Radę Ministrów i każdy minister z osobna ustępują na żądanie Sejmu.

ARTYKUŁ 59.

Konstytucyjną odpowiedzialność ministrów i sposób jej urzeczywistnienia określi osobna ustawa.

Uchwała, stawiająca ministra w stan oskarżenia, musi

być powzięta w obecności conajmniej ustawowej liczby posłów większością $\frac{3}{5}$ oddanych głosów.

Rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku należy do Trybunału Stanu. Minister nie może uchylić się od odpowiedzialności konstytucyjnej przez zrzeczenie się urzędu. Z chwilą postawienia w stan oskarżenia minister jest zawieszony w urzędowaniu.

ARTYKUŁ 60.

Ministrowie i delegowani przez nich urzędnicy mają prawo brać udział w posiedzeniach sejmowych i przemawiać po za kolejną mówców, zapisanych do głosu; w głosowaniach mogą brać udział, o ile są posłami.

ARTYKUŁ 61.

Ministrowie nie mogą piastować żadnego innego urzędu, ani uczestniczyć w zarządzie i władzach kontrolujących towarzystw i instytucji, na zysk obliczonych.

ARTYKUŁ 62.

Jeżeli urząd ministra sprawuje tymczasowy kierownik Ministerstwa, odnoszą się do niego wszelkie przepisy o urzędzie ministra.

Przes Rady Ministrów w razie potrzeby porucza swoje zastępstwo jednemu z Ministrów.

ARTYKUŁ 63.

Liczbę, zakres działania i wzajemny stosunek ministrów, jak również kompetencję Rady Ministrów określi osobna ustawa.

ARTYKUŁ 64.

Trybunał Stanu składa się z Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jako przewodniczącego, oraz dwunastu członków, których wybierają z poza swego grona: ośmiu Sejm i czterech Senat.

Członkami Trybunału Stanu mogą być wybrane osoby, nie piastujące żadnego urzędu państwowego i używające pełni praw obywatelskich.

Wyboru członków Trybunału Stanu dokonywują Sejm i Senat natychmiast po ukonstytuowaniu się na cały okres kadencji sejmowej.

ARTYKUŁ 65.

Dla celów administracyjnych Państwo Polskie podzielone będzie w drodze ustawodawczej na województwa, powiaty i gminy miejskie, które będą równocześnie jednostkami samorządu terytorjalnego.

Jednostki samorządowe mogą się łączyć w związki dla przeprowadzenia zadań, wchodzących w zakres samorządu.

Związki takie mogą otrzymywać charakter publiczno-prawny tylko na podstawie osobnej ustawy.

ARTYKUŁ 66.

W organizacji administracji państwowej przeprowadzoną będzie zasada dekoncentracji, przy możliwym zespoleniu or

ganów administracji państwowej w poszczególnych jednostkach terytorjalnych — w jednym urzędzie pod jednym zwierzchnikiem, oraz zasada udziału obywateli, powołanych drogą wyboru w wykonaniu zadań tych urzędów w granicach, określonych ustawami.

ARTYKUŁ 67.

Prawo stanowienia w sprawach, należących do zakresu działania samorządu, przysługuje radom obieralnym. Czynności wykonawcze samorządu wojewódzkiego i powiatowego należą do organów, utworzonych na zasadzie zespolenia kolegów, obieranych przez ciała reprezentacyjne, z przedstawicielami państwowych władz administracyjnych i pod ich przewodnictwem.

ARTYKUŁ 68.

Obok samorządu terytorjalnego osobna ustawa powoła samorząd gospodarczy dla poszczególnych dziedzin życia gospodarczego, a mianowicie: Izby rolnicze, handlowe, przemysłowe, rzemieślnicze, pracy najemnej i inne, połączone w Naczelną Izbę Gospodarczą Rzeczypospolitej, których współpracę z władzami państwowymi w kierowaniu życiem gospodarczym i w zakresie zamierzeń ustawodawczych określą ustawy.

ARTYKUŁ 69.

Źródła dochodowe Państwa i samorządu będą ustawami ściśle rozgraniczone.

ARTYKUŁ 70.

Państwo będzie sprawowało nadzór nad działalnością samorządu przez wydziały samorządu wyższego stopnia; nadzór ten mogą jednak ustawy przekazać częściowo sądownictwu administracyjnemu.

Wypadki, w których uchwały organów samorządu wymagać będą wyjątkowo zatwierdzenia przez organy samorządu wyższego stopnia lub przez ministerja, będą określone ustawami.

ARTYKUŁ 71.

Odwołanie od orzeczeń organów zarówno rządowych jak i samorządowych dopuszczone będzie tylko do jednej wyższej instancji, o ile ustawy nie przewidują w tym względzie wyjątków.

ARTYKUŁ 72.

Ustawy przeprowadzą zasadę, iż od karnych orzeczeń władz administracyjnych, zapadłych w pierwszej instancji, będzie przysługiwało stronom prawo odwołania się do właściwego sądu.

ARTYKUŁ 73.

Do orzekania o legalności aktów administracyjnych w zakresie administracji tak rządowej jak i samorządowej, powoła osobna ustawa sądownictwo administracyjne, oparte w swej organizacji na współdziałaniu czynnika obywatelskiego i sędziowskiego, z Najwyższym Trybunałem Administracyjnym na czele.

ROZDZIAŁ IV SĄDOWNICTWO.

ARTYKUŁ 74.

Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

ARTYKUŁ 75.

Organizacja, zakres i sposób działania wszelkich sądów będą określone w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 76.

Sędziów mianuje Prezydent Rzeczypospolitej, o ile ustawa nie zawiera innego postanowienia, jednakże sędziowie pokoju z reguły wybierani są przez ludność.

Urząd sędziowski może objąć tylko osoba, odpowiadająca warunkom przez prawo wymaganym.

ARTYKUŁ 77.

Sędziowie są w sprawowaniu swego urzędu sędziowskiego niezawisli i podlegają tylko ustawom.

Orzeczenia sądowe nie mogą być zmienione ani przez władzę ustawodawczą, ani przez władzę wykonawczą.

ARTYKUŁ 78.

Sędzia może być złożony z urzędu, zawieszony w urzędowaniu, przeniesiony na inne miejsce urzędowania lub w stan spoczynku wbrew swojej woli jedynie mocą orzeczenia sądowego i tylko w wypadkach, w ustawie przewidzianych.

Przepis ten nie dotyczy wypadku, gdy przeniesienie sędziego na inne miejsce lub w stan spoczynku jest wywołane zmianą w organizacji sądów, postanowioną w drodze ustawy.

ARTYKUŁ 79.

Sędziowie nie mogą być pociągani do odpowiedzialności karnej, ani pozbawiani wolności bez uprzedniej zgody wskazanego przez ustawę sądu, o ile nie są schwytani na gorącym uczynku, lecz i w tym wypadku może sąd zażądać niezwłocznie uwolnienia aresztowanego.

ARTYKUŁ 80.

Odrębne stanowisko sędziów, ich prawa i obowiązki oraz uposażenie określi osobna ustawa.

ARTYKUŁ 81.

Sądy nie mają prawa badania ważności ustaw, należycie ogłoszonych.

ARTYKUŁ 82.

Rozprawy przed sądem orzekającym, zarówno w sprawach cywilnych jak karnych, są jawne, o ile ustawy w tym względzie nie przewidują wyjątku.

ARTYKUŁ 83.

Do orzekania o zbrodniach, zagrożonych cięższymi karami, i o przestępstwach politycznych będą powołane sądy przysięgłych. Czyny, podlegające sądom przysięgłych, organi-

zacje tych sądów i tok postępowania — określa szczegółowe ustawy.

ARTYKUŁ 84.

Ustaniawia się Sąd Najwyższy dla spraw sądowych, cywilnych i karnych.

ARTYKUŁ 85.

Organizację sądów wojskowych, ich właściwość, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa osobne ustawy.

ARTYKUŁ 86.

Do rozstrzygania sporów o właściwość między władzami administracyjnymi a sądami będzie powołany na mocy ustawy osobny Trybunał Kompetencyjny.

ROZDZIAŁ VI

POWSZECHNE OBOWIĄZKI I PRAWA OBYWATELSKIE.

ARTYKUŁ 87.

Obywatel polski nie może być równocześnie obywatelem innego państwa.

ARTYKUŁ 88.

Obywatelstwo polskie nabywa się:

- a) przez urodzenie z rodziców, mających obywatelstwo polskie,
- b) przez nadanie obywatelstwa ze strony powołanej władzy państwowej.

Inne postanowienia co do obywatelstwa polskiego, jego nabycia oraz utraty określają osobne ustawy.

ARTYKUŁ 89.

Pierwszym obowiązkiem obywatela jest wierność dla Rzeczypospolitej Polskiej.

ARTYKUŁ 90.

Każdy obywatel ma obowiązek szanowania i przestrzegania Konstytucji Państwa i innych obowiązujących ustaw i rozporządzeń władz państwowych i samorządowych.

ARTYKUŁ 91.

Wszyscy obywatele są obowiązani do służby wojskowej. Rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, zwolnienie od tego obowiązku oraz wszelkie świadczenia na cele wojskowe będą określone w drodze ustawodawczej.

ARTYKUŁ 92.

Wszyscy obywatele mają obowiązek ponosić wszelkie ciężary i świadczenia publiczne, ustanowione na podstawie ustaw.

ARTYKUŁ 93.

Wszyscy obywatele są obowiązani szanować władze

prawowitą i ułatwiać spełnianie jej zadań oraz sumiennie pełnić obowiązki publiczne, do jakich powoła ich naród lub właściwa władza.

ARTYKUŁ 94.

Obywatele mają obowiązek wychowania swoich dzieci na prawych obywateli Ojczyzny i zapewnienia im conajmniej początkowego wykształcenia.

Obowiązek ten określi bliżej osobna ustawa.

ARTYKUŁ 95.

Rzeczpospolita Polska zapewnia na swoim obszarze pełną ochronę życia, wolności i mienia wszystkim bez różnicy pochodzenia, narodowości, języka, rasy lub religii.

Cudzoziemcy używają pod warunkiem wzajemności, równych praw z obywatelami Państwa Polskiego, oraz mają równe z nimi obowiązki, o ile ustawy wyraźnie nie wymagają obywatelstwa polskiego.

ARTYKUŁ 96.

Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Urzędy publiczne są w równej mierze dla wszystkich dostępne, na warunkach, prawem przepisanych.

Rzeczpospolita Polska nie uznaje przywilejów rodowych ani stanowych, jak również żadnych „herbów“, tytułów rodowych i innych, z wyjątkiem naukowych, urzędowych i zawodowych. Obywatelowi Rzeczypospolitej nie wolno przyjmować bez zezwolenia Prezydenta Rzeczypospolitej tytułów ani orderów cudzoziemskich.

ARTYKUŁ 97.

Ograniczenia wolności osobistej, zwłaszcza rewizja osobista i aresztowanie, dopuszczalne są tylko w wypadkach, prawem przepisanych, i w sposób określony ustawami, na podstawie polecenia władz sądowych.

O ileby polecenie sądowe nie mogło być wydane natychmiast, powinno być doręczone najpóźniej w ciągu 48 godzin z podaniem przyczyn rewizji lub aresztowania.

Aresztowani, którym w przeciągu 48 godzin nie podano na piśmie z podpisem władz sądowych przyczyny aresztowania, odzyskują niezwłocznie wolność.

Ustawy określają środki przymusowe, przysługujące władzom administracyjnym dla przeprowadzenia ich zarządzeń.

ARTYKUŁ 98.

Nikt nie może być pozbawiony sądu, któremu z prawa podlega. Sądy wyjątkowe są dopuszczalne tylko w wypadkach, oznaczonych ustawami, wydanymi przed popełnieniem czynu karygodnego. Ściganie obywatela i wymierzenie kary jest dopuszczalne tylko na zasadzie obowiązującej ustawy. Kary, połączone z udręczeniami fizycznymi, są niedozwolone nikt takim karom podlegać nie może.

Żadna ustawa nie może zamykać obywatelowi drogi sądowej dla dochodzenia krzywdy i straty.

ARTYKUŁ 99.

Rzeczpospolita Polska uznaje wszelką własność, czy to osobistą poszczególnych obywateli, czy to zbiorową związków obywateli, instytucyj, ciał samorządowych i wreszcie samego Państwa, jako jedną z najważniejszych podstaw ustroju społecznego i porządku prawnego; oraz poręcza wszystkim mieszkańcom, instytucjom i społecznościom ochronę ich mienia, a dopuszcza tylko w wypadkach, ustawą przewidzianych, zniesienie lub ograniczenie własności, czy to osobistej, czy to zbiorowej, ze względów wyższej użyteczności, za odszkodowaniem. Tylko ustawa może postanowić, jakie dobra i w jakim zakresie, ze względu na pożytek ogółu, mają stanowić wyłącznie własność Państwa oraz o ile prawa obywateli i ich prawnie uznanych związków do swobodnego użytkowania ziemi, wód, minerałów i innych skarbów przyrody — mogą, ze względów publicznych, doznać ograniczenia.

Ziemia, jako jeden z najważniejszych czynników bytu narodu i Państwa, nie może być przedmiotem nieograniczonego obrotu. Ustawy określą przysługujące Państwu prawo przymusowego wykupu ziemi, oraz regulowania obrotu ziemią, przy uwzględnieniu zasady, że ustrój rolny Rzeczypospolitej Polskiej ma się opierać na zdolnych do prawidłowej wytwórczości i stanowiących osobistą własność gospodarstwach rolnych.

ARTYKUŁ 100.

Mieszkanie obywatela jest nietykalne. Naruszenie tego prawa przez wejście do mieszkania, rewizję domową i zajęcie papierów lub ruchomości, poza koniecznością wykonania zarządzeń administracyjnych, opartych na wyraźnem upoważnieniu ustawowem, może nastąpić tylko na polecenie władz sądowych, w sposób i w wypadkach, ustawą przepisanych.

ARTYKUŁ 101.

Każdy obywatel ma wolność obrania sobie na obszarze Państwa miejsca zamieszkania i pobytu, przesiedlania się i wychodźstwa, niemniej wolność wyboru zajęcia i zarobkowania oraz przenoszenia swej własności.

Ograniczenie tych praw może wprowadzić tylko ustawa.

ARTYKUŁ 102.

Praca, jako główna podstawa bogactwa Rzeczypospolitej pozostawać ma pod szczególną ochroną Państwa.

Każdy obywatel ma prawo do opieki Państwa nad jego pracą, a w razie braku pracy, choroby, nieszczęśliwego wypadku i niedołęstwa — do ubezpieczenia społecznego, które ustali osobna ustawa.

Państwo ma obowiązek udostępnienia także opieki moralnej i pociechy religijnej obywatelom, którymi się bezpośrednio opiekuje w zakładach publicznych, jak: zakłady wychowawcze, koszary, szpitale, więzienia, przytulki.

ARTYKUŁ 103.

Dzieci bez dostatecznej opieki rodzicielskiej, zaniedbane

pod względem wychowawczym — mają prawo do opieki i pomocy Państwa w zakresie oznaczonym ustawą.

Odjęcie rodzicom władzy nad dzieckiem może nastąpić tylko w drodze orzeczenia sądowego.

Osobne ustawy normują opiekę macierzyństwa, jakoteż ochronę pracy kobiet i dzieci.

Praca zarobkowa dzieci niżej lat 15, praca nocna kobiet i robotników młodocianych w gałęziach przemysłu, szkodliwych dla ich zdrowia, jest zakazana.

ARTYKUŁ 104.

Każdy obywatel ma prawo swobodnego wyrażania swoich myśli i przekonań, o ile przez to nie narusza przepisów prawa.

ARTYKUŁ 105.

Poręcza się wolność prasy. Nie może być wprowadzona cenzura ani system koncesyjny na wydawanie druków. Nie może być odjęty dziennikom i drukom krajowym debit pocztowy, ani ograniczone ich rozpowszechnienie na obszarze Rzeczypospolitej.

Ustawa osobna określi odpowiedzialność za nadużycie tej wolności.

ARTYKUŁ 106.

Tajemnica listów i innej korespondencji może być naruszona tylko w wypadkach, prawem przewidzianych.

ARTYKUŁ 107.

Obywatele mają prawo wnosić pojedynczo lub zbiorowo petycje do wszelkich ciał reprezentacyjnych i władz publicznych, państwowych i samorządowych.

ARTYKUŁ 108.

Obywatele mają prawo koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń i związków.

Wykonanie tych praw określają ustawy.

ARTYKUŁ 109.

Każdy obywatel ma prawo zachowania swej narodowości i pielęgnowania swojej mowy i właściwości narodowych.

Osobne ustawy państwowe zabezpieczą mniejszościom w Państwie Polskiem pełny i swobodny rozwój ich właściwości narodowościowych przy pomocy autonomicznych związków mniejszości o charakterze publiczno-prawnym, w obrębie związków samorządu powszechnego.

Państwo będzie miało w stosunku do ich działalności prawo kontroli oraz uzupełnienia w razie potrzeby ich środków finansowych.

ARTYKUŁ 110.

Obywatele polscy, należący do mniejszości narodowościowych, wyznaniowych lub językowych, mają równe z innymi obywatelami prawo zakładania, nadzoru i zawiadywania swoim własnym kosztem zakładów dobroczynnych, religijnych i społecznych, szkół i innych zakładów wychowawczych, oraz używania w nich swobodnie swej mowy i wykonywania przepisów swej religii.

ARTYKUŁ 111.

Wszystkim obywatelom poręcza się wolność sumienia i wyznania. Żaden obywatel nie może być z powodu swego wyznania i przekonań religijnych ograniczony w prawach, przysługujących innym obywatelom.

Wszyscy mieszkańcy Państwa Polskiego mają prawo wolnego wyznawania zarówno publicznie jak prywatnie swej wiary i wykonywania przepisów swej religji lub obrządku, o ile to nie sprzeciwia się porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

ARTYKUŁ 112.

Wolności wyznania nie wolno używać w sposób przeczwyny ustawom. Nikt nie może uchylać się od spełnienia obowiązków publicznych z powodu swoich wierzeń religijnych. Nikt nie może być zmuszony do udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych, o ile nie podlega władzy rodzicielskiej lub opiekuńczej.

ARTYKUŁ 113.

Każdy związek religijny, uznany przez Państwo, ma prawo urządzać zbiorowe i publiczne nabożeństwa, może samodzielnie prowadzić swe sprawy wewnętrzne, może posiadać i nabywać majątek ruchomy i nieruchomy, zarządzać nim i rozporządzać, pozostaje w posiadaniu i używaniu swoich fundacyj i funduszków, tudzież zakładów dla celów wyznaniowych, naukowych i dobroczynnych. Żaden związek religijny jednak nie może stawać w sprzeczności z ustawami państwa.

ARTYKUŁ 114.

Wyznanie rzymsko-katolickie zajmuje w Państwie naczelne stanowisko wśród równouprawnionych wyznań.

Kościół Rzymsko-Katolicki rządzi się własnymi prawami. Stosunek Państwa do Kościoła będzie prawnie określony na podstawie układu ze Stolicą Apostolską, który podlega ratyfikacji przez Sejm.

ARTYKUŁ 115.

Kościół mniejszości religijnych i inne prawnie uznane związki religijne rządzą się same własnymi ustawami, których uznania Państwo nie odmówi, o ile nie zawierają postanowień sprzecznych z prawem.

Stosunek Państwa do tych Kościołów i wyznań będzie ustalany w drodze ustawowej po porozumieniu się z ich prawnymi reprezentacjami.

ARTYKUŁ 116.

Uznanie nowego lub dotąd prawnie nieuznanego wyznania nie będzie odmówione związkom religijnym, których urządzenia, nauka i ustrój nie są przeciwne porządkowi publicznemu ani obyczajności publicznej.

ARTYKUŁ 117.

Badania naukowe i ogłaszanie ich wyników są wolne. Każdy obywatel ma prawo nauczać, założyć szkołę lub za-

kład wychowawczy i kierować niemi, skoro uczyni zadość warunkom w ustawie przepisany, w zakresie kwalifikacji, bezpieczeństwa powierzonych mu dzieci i lojalnego stosunku do Państwa.

Wszystkie szkoły i zakłady wychowawcze, zarówno publiczne jak i prywatne, podlegają nadzorowi władz państwowych w zakresie, przez ustawy określonym.

ARTYKUŁ 118.

W zakresie szkoły powszechnej nauka jest obowiązkową dla wszystkich obywateli Państwa. Czas, zakres i sposób pobierania tej nauki określi ustawa.

ARTYKUŁ 119.

Nauka w szkołach państwowych i samorządowych jest bezpłatna.

Państwo zapewni uczniom wyjątkowo zdolnym, a niezamożnym, stypendja na utrzymanie w zakładach średnich i wyższych.

ARTYKUŁ 120.

W każdym zakładzie naukowym, którego program obejmuje kształcenie młodzieży poniżej lat 18, utrzymywanym w całości lub w części przez Państwo lub ciała samorządowe, jest nauka religji dla wszystkich uczniów obowiązkową. Kierownictwo i nadzór nauki religji w szkołach należy do właściwego związku religijnego z zastrzeżeniem naczelnego prawa nadzoru dla państwowych władz szkolnych.

ARTYKUŁ 121.

Każdy obywatel ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaką mu wyrządziły organy władzy państwowej, cywilnej lub wojskowej, przez działalność urzędową, niezgodną z prawem lub obowiązkami służby. Odpowiedzialnem za szkodę jest Państwo solidarnie z winnymi organami; wniesienie skargi przeciw Państwu i przeciw urzędnikom nie jest zależne od zezwolenia władzy publicznej. Tak samo odpowiedzialne są gminy i inne ciała samorządowe oraz organy tychże.

Przeprowadzenie tej zasady określają osobne ustawy

ARTYKUŁ 122.

Postanowienia o prawach obywatelskich stosują się także do osób, należących do siły zbrojnej. Wyjątki od tej zasady określają osobne ustawy wojskowe.

ARTYKUŁ 123.

Siła zbrojna może być użyta tylko na żądanie władzy cywilnej przy ścisłym zachowaniu ustaw, do uśmierzenia ruchów lub do przymusowego wykonania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne są tylko na mocy ustaw o stanie wyjątkowym i wojennym.

ARTYKUŁ 124.

Czasowe zawieszenie praw obywatelskich: wolności osobistej (art. 97), nietykalności mieszkania (art. 100), wolności prasy (art. 105); tajemnicy korespondencji (art. 106), prawa koalicji, zgromadzania się i zawiązywania stowarzyszeń (art.

108), może nastąpić dla całego obszaru państwowego lub dla miejscowości, w których okaże się konieczne ze względów bezpieczeństwa publicznego.

Zawieszenia takie zarządzić może tylko Rada Ministrów za zezwoleniem Prezydenta Rzeczypospolitej podczas wojny albo gdy grozi wybuch wojny, jakoteż w razie rozruchów wewnętrznych lub rozległych knowań o charakterze zdrady stanu, zagrażających Konstytucji Państwa, albo bezpieczeństwu obywateli.

Zarządzenie takie Rady Ministrów w czasie trwania sesji sejmowej musi być natychmiast przedłożone Sejmowi do zatwierdzenia. W razie wydania takiego zarządzenia, mającego obowiązywać na obszarze, obejmującym więcej, niż jedno województwo, w czasie przerwy w obradach sejmowych — Sejm zbiera się automatycznie w ciągu dni 8 od ogłoszenia owego zarządzenia celem powzięcia odpowiedniej decyzji.

Jeśli Sejm odmówi zatwierdzenia, stan wyjątkowy natychmiast traci moc obowiązującą. Jeżeli Rada Ministrów zarządzi stan wyjątkowy po zakończeniu okresu sejmowego lub po rozwiązaniu Sejmu, zarządzenie Rządu powinno być przedłożone Sejmowi nowowybranemu niezwłocznie na pierwszym posiedzeniu.

Zasady te określi bliżej ustawa o stanie wyjątkowym.

Zasady czasowego zawieszania wyżej wymienionych praw obywatelskich w czasie wojny, na przestrzeni obszaru, objętego działaniami wojennymi, określi ustawa o stanie wojennym.

ROZDZIAŁ VI

POSTANOWIENIA OGÓLNE.

ARTYKUŁ 125.

Zmiana Konstytucji może być uchwalona tylko w obecności conajmniej połowy ustawowej liczby posłów, względnie członków Senatu, większością $\frac{2}{3}$ głosów.

Wniosek o zmianę Konstytucji winien być podpisany conajmniej przez $\frac{1}{4}$ część ustawowej liczby posłów, a wniesienie takiego wniosku zapowiedziane conajmniej na 15 dni.

Co lat 25 ma być Ustawa Konstytucyjna poddana rewizji zwyczajną większością Sejmu i Senatu, połączonych w tym celu w Zgromadzenie Narodowe.

Drugi Sejm, zebrany na podstawie tej Konstytucji, może dokonać rewizji Ustawy Konstytucyjnej własną uchwałą, powziętą większością $\frac{3}{5}$ przy obecności conajmniej połowy ustawowej liczby członków.

Postanowienie przejściowe.

Niniejsza Konstytucja ma moc obowiązującą z dniem jej ogłoszenia względnie o ile urzeczywistnienie jej poszczególnych postanowień zawisło od wydania odpowiednich ustaw z dniem ich wejścia w życie.

Wszelkie istniejące obecnie przepisy i urzędzenia prawne, niezgodne z postanowieniami tej Konstytucji, będą najpóźniej do roku od uchwalenia tej Konstytucji przedstawione ciału ustawodawczemu do uzgodnienia z nią w drodze ustawodawczej.

